

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ในสังกัดกรุงเทพมหานครนี้ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลให้เด็กนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครที่มีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองต่างกัน โดยจะได้ศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีต่อไปนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรม และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
2. แนวคิดเรื่องการมีวินัยและการควบคุมตนเอง
3. แนวคิดเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัว
4. แนวคิดเรื่องการจัดกิจกรรมในโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างวินัยแก่เด็ก
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ทฤษฎีการพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

มนุษย์เติบโตจากเด็กไปเป็นผู้ใหญ่ต้องมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้าน ตามระดับวัย ได้แก่ พัฒนาการทางด้านร่างกาย จะต้องเติบโตไปตามวัยโดยกรกินอาหารอย่างถูกลักษณะ พัฒนาการทางอารมณ์ มีการรู้จักความพอใจ - ไม่พอใจ ความสบาย - ไม่สบาย โดยการได้รับความรักความอบอุ่น การดูแลการเอาใจใส่ พัฒนาการทางด้านสังคม คือ การรู้จักคนอื่น ขอมรับคนอื่น และพัฒนาการด้านสุดท้าย คือ พัฒนาด้านสติปัญญา คือการรู้จักคิด การใช้เหตุผล ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น พัฒนาการเหล่านี้หากจะแยกลักษณะการพัฒนามาเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ จะแบ่งได้เป็นพัฒนาการที่มีในมนุษย์ทุกคนเหมือนกันหมด เป็นลักษณะที่เกิดกับมนุษย์ทุกคน เช่น ร่างกายต้องเติบโต การคลาน การยืน การเดิน การพูด การกลัว การรัก ฯลฯ และพัฒนาการอีกกลุ่มหนึ่ง คือลักษณะที่เกิดขึ้นเนื่องจากการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม เช่น การมีสุขภาพจิตปกติ หรือจากการอบรมขัดเกลา เช่น การมีคุณธรรม จริยธรรม การมีเหตุผล การมีวินัย การควบคุมตนเอง เป็นต้น

พัฒนาการต่าง ๆ ของมนุษย์ ที่กล่าวมา ทั้งที่เกิดขึ้นเองและเกิดจากสภาพแวดล้อม มักจะมีขั้นตอนการเกิดไปตามลำดับ มีขั้นตอนที่แน่นอนชัดเจน ไม่มีการข้ามขั้น และพัฒนา

การบางลักษณะจะเกิดขึ้นในช่วงวัยหนึ่งของการเติบโต หากพ้นช่วงนั้น (Critical period) แล้ว พัฒนาการด้านนั้นอาจจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หรือแม้ไปเสริมสร้างพัฒนาการในช่วงหลังก็ไม่อาจจะมีการพัฒนาได้เต็มที่ (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2517 : 6)

พัฒนาการทุกด้านที่เกิดขึ้นตามลำดับในวัยเด็ก มีอิทธิพลไปถึงบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเขาลำดับนั้นเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ นักจิตวิทยาหลายท่าน ได้ศึกษาขั้นตอนพัฒนาการต่าง ๆ ของมนุษย์และเสนอเป็นทฤษฎีพัฒนาการไว้ดังนี้

1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางอารมณ์-สังคมของอีริกสัน (Erickson's Psychosocial Development Theory)

อีริกสัน (Erickson) มีความสนใจศึกษาว่าการที่บุคคลจะปรับตัวได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อคนแวดล้อมที่สามารถช่วยให้บุคคลนั้นปรับตัวได้อย่างราบรื่น หรือทำการขัดขวาง หรือผลักดันบุคคลไปในทิศทางที่ทำให้ปรับตัวไม่ได้ก็ได้ นอกจากนี้ การที่บุคคลสามารถจะปรับตัวได้ดีเพียงใดในขั้นก่อนยังมีอิทธิพลต่อความสามารถในการปรับตัวในขั้นต่อไปของบุคคลด้วย ทฤษฎีของอีริกสันนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของครอบครัวในการวางพื้นฐานทางจิตใจแก่บุคคล ซึ่งพัฒนาการด้านอารมณ์ - สังคมของอีริกสันมีขั้นตอน ดังนี้ (Erikson, 1959 : อ้างใน สุพรรณ อ้นสวน, 2539 : 29 - 31)

ขั้นที่ 1 ความเชื่อถือไว้วางใจหรือความระแวงไม่ไว้วางใจ (Trust vs. Mistrust) เป็นขั้นที่อยู่ในเด็กแรกเกิด - 1 ปี เด็กทารกแรกเกิดจะมีความรู้สึกไวมากที่บริเวณปาก ถ้าได้ดูดนมได้อาหาร ได้รับสัมผัสอันอบอุ่นอ่อนโยน เด็กย่อมรู้สึกไว้วางใจในสิ่งแวดล้อม แม่หรือบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นแม่จะเป็นบุคคลที่เด็กไว้วางใจ และความรู้สึกไว้วางใจทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าตนสำคัญ เกิดความรักตนเอง การรู้จักรักตนเองจะเป็นก้าวแรกไปสู่การรักผู้อื่น ในทางตรงข้ามถ้าเด็กร้องจนเหนื่อยแต่ไม่ได้รับความสนใจไม่ได้รับอาหารขาดผู้อุ้มชูดูแลให้มีความสุขสบายบ่อย ๆ ก็จะเกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจว่าโลกนี้จะติดต่อความรู้สึกไม่ไว้วางใจจะทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเป็นคนไม่มีค่า โตขึ้นก็จะไม่รักตนเอง ทำให้รักผู้อื่นไม่เป็น นั่นคือ ความรู้สึกไว้วางใจต่อตนเองและต่อผู้อื่นพัฒนามาจาก ความคงเส้นคงวาของพ่อแม่ในการสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก

ขั้นที่ 2 ความรู้สึกอิสระและความระแวงไม่แน่ใจ (Autonomy vs. Shame, doubt) เด็กในระยะ 2 - 3 ปี จะมีความรู้สึกไวต่อการขับถ่ายถ้าได้รับการฝึกให้ขับถ่ายเป็น

เวลา ฝึกลูกให้มีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อบริเวณข้อมืออย่างละมุนละม่อม และสมองส่วน บังคับปฏิบัติการกล้ามเนื้อบรรลุมิติภาวะพอ เด็กจะปฏิบัติการได้เองและเกิดทักษะ รู้จัก บังคับการขยับได้เอง การรู้จักบังคับการขยับได้เองทำให้เด็กเกิดความเป็นตัวของตัวเอง ยิ่งขึ้น ในทางตรงข้ามถ้าการฝึกเป็นไปอย่างรุนแรง มีการลงโทษ ประกอบกับความ สามารถในการบังคับกล้ามเนื้อยังไม่บรรลุมิติภาวะ เด็กจะเกิดความรู้สึกอับอายในเรื่องการ ขยับและเกิดความระแวงสงสัยว่าตนคงช่วยตนเองไม่ได้ ความรู้สึกระแวงสงสัยไม่แน่ใจ เพราะถูกบังคับในเรื่องการขยับจะมีผลทำให้เด็กกลายเป็นคนคือ ไม่ยอมทำตามใครง่าย ๆ หรืออาจจะกลายเป็นคนขี้ขลาดขี้กลัว ตรีเหน็ดเหนียว หรือกังวลเรื่องความสะอาดจนเกินเหตุ ผู้ปกครองจึงมีความสำคัญในการฝึกเด็กในขณะนี้

ขั้นที่ 3 ความคิดริเริ่มและความรู้สึกผิด (Intuitive vs. Guilt) เด็กอายุ 4-5 ปี จะเริ่มเตรียมเข้าเรียน ซึ่งเด็กส่วนใหญ่จะใช้เวลาให้หมดไปกับการเล่น ครอบครัวมีความ จำเป็นในการช่วยพัฒนาเด็ก ความจำของเด็กในระยะนี้จะดีขึ้นและเริ่มมีการตอบสนองต่อ สิ่งที่เพิ่งรู้จัก ระยะนี้ถ้าเด็กได้รับความรักและความเข้าใจจากครอบครัวจะทำให้เด็กเป็นคนมี ความมั่นใจในตนเอง กล้าซักถาม มีความคิดริเริ่มและมีความสามารถในการแก้ปัญหา ในทาง ตรงข้ามถ้าผู้ใหญ่ใช้วิธีเลี้ยงดูด้วยวิธีลงโทษที่รุนแรง เช่น ห้ามไม่ให้แตะต้องอวัยวะสืบพันธุ์ หรือขู่ว่าจะตัดทิ้งเสียถ้าเด็กไม่เชื่อฟัง จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจในสิ่งที่ตนทำไปแล้ว หรือเกิดความรู้สึกผิด ความรู้สึกกลัวถ้าทำสิ่งใดลงไป

ขั้นที่ 4 ความขยันหมั่นเพียรและความรู้สึกมีปมด้อย (Industry vs. Inferiority) เด็ก 6 - 11 ปี จะเริ่มไปโรงเรียน เพื่อนที่โรงเรียนและเพื่อนบ้านจะมีอิทธิพล ต่อเด็ก เด็กจะมีความรู้สึกอดกลั้นพอประมาณ เริ่มมีเหตุผลและเกิดการเรียนรู้ว่าการทำงาน อย่างจริงจังเท่านั้นจึงจะได้รับการยกย่อง เพราะจะอาศัยความรักอย่างเดียวไม่สำเร็จ เนื่องจาก คนอื่นนอกจากแม่แล้วจะไม่มีใครที่จะรักและให้อภัยตน ดังนั้นถ้าจะให้ผู้อื่นรักก็คือการทำ ตามใจผู้อื่น ผู้ใหญ่ที่ตนต้องเอาใจคือครู และครูย่อมชอบเด็กที่ประสบความสำเร็จในการ เรียน เด็กจึงขยันเพื่อให้อาจารย์ชอบ ในระยะนี้ถ้าครอบครัวเตรียมเด็กมาดี เด็กก็จะสามารถปรับ ตัวให้เข้ากับสังคมนอกบ้านได้ ในทางตรงกันข้ามถ้าเด็กไม่สามารถจะปรับตัวให้เข้ากับชีวิต ในโรงเรียนได้ เช่น เรียนไม่ทันเพื่อน เข้ากับเพื่อนไม่ได้ เด็กจะเกิดความรู้สึกด้อย มีปมด้อย

ขั้นที่ 5 การมีเอกลักษณ์ของตนเองและความสับสนไม่เข้าใจบทบาทของตนเอง (Identity vs. Role confusion) เด็กวัยรุ่น อายุ 12 - 20 ปี มักจะคบหากลุ่มเพื่อนวัยเดียวกันและเป็นวัยที่จะหาเอกลักษณ์ของตนเองได้ ระบายนี้เด็กจะแสวงหาเอกลักษณ์ประจำตนจากพ่อแม่และบุคคลเด่น ๆ ที่เขาพอใจ ถ้าพ่อแม่เป็นแบบฉบับที่ดีเด็กก็จะไม่มีปัญหาในการเลือกลักษณะประจำตน ในการเลือกลักษณะประจำตนในระบายนี้ เด็กจะค้นหาบทบาทที่เหมาะสมกับชีวิตของตนมากขึ้น ทั้งนี้เพราะความจำเป็นของสังคม บทบาทต่าง ๆ ได้แก่ บทบาททางเพศ ความรับผิดชอบ การใช้เหตุผล การมีทัศนคติและการวางค่านิยมสำหรับตน การแสวงหาลักษณะประจำตนของวัยรุ่นบางครั้งก็เกิดความรู้สึกสับสนเพราะมีหลายสิ่งหลายอย่างที่เขาใจยาก

ขั้นที่ 6 ความรู้สึกใกล้ชิดสนิทสนมและความรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว (Intimacy vs. Isolation) เมื่อบุคคลเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้น อายุ 21-35 ปี จะมีความสัมพันธ์ที่สำคัญในฐานะคู่สามีภรรยา ความรู้สึกเป็นเพื่อนที่จะต้องมีการร่วมกันในการทำงานหรือมีการแข่งขันชิงดีชิงเด่นกัน ผู้ที่ผ่านวัยรุ่นด้วยความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองจะมีบทบาทความเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกกับผู้อื่นได้ ไม่ว่าจะเพื่อนเพศเดียวกันหรือเพศตรงข้าม ส่วนที่ผ่านวัยรุ่นมาด้วยความรู้สึกแหว่งกว้าง ไม่รู้ว่าตนเองจะเป็นอย่างไรในอนาคตแน่ จะรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว ไม่สามารถสร้างความสนิทสนมกับผู้อื่นได้อย่างแท้จริง แม้จะมีเพื่อนฝูงมากก็ไม่ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น

ขั้นที่ 7 ความรู้สึกมั่นคงและความสนใจในตนเอง ความเลื่อยชาไม่ก้าวหน้า (Generativity vs. Stagnation) ผู้ใหญ่ที่มีอายุ 36-65 ปี จะมีลักษณะพัฒนาการที่สำคัญที่สุดของวัยนี้คือ การมีบุตร ตำแหน่งหน้าที่การงานและความสำเร็จในชีวิต บุคคลที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทั้งในด้านครอบครัว ตำแหน่ง หน้าที่การงาน ตำแหน่งทางสังคม ก็จะมีความสุข ความสำเร็จในชีวิต แต่ถ้าประสบความสำเร็จล้มเหลวในการดำเนินชีวิตดังกล่าวก็จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควรหรือหยุดอยู่กับที่

ขั้นที่ 8 ความมั่นคงสมบูรณ์และความหมดหวังท้ออาลัย (Integrity vs. Despair) บุคคลในวัยชราที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปจะมีพัฒนาการขั้นสุดท้ายของชีวิต ในระยะนี้บุคคลจะมีสุขภาพทางร่างกายอ่อนแอลง ได้รับการปลดเกษียณในการทำงาน เพราะฉะนั้นจึงเป็นระยะที่บุคคลจะประเมินผลความสำเร็จหรือความล้มเหลวในชีวิตที่ผ่านมา คนชราที่มีความเป็นตัวของตัวเอง รู้จักค่าของความรักทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคม

อย่างมีความสุขสบาย ช่วยเหลือและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ ในทางตรงข้าม คนชราที่ไม่สามารถจะปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ ไม่สามารถจะร่วมมือกับผู้อื่นได้ จะมีแต่ความขมขื่นท้อแท้ เห็นว่าตนเองทำคุณกับใครไม่ขึ้นจึงไม่อยากช่วยเหลือใคร ทำให้มีจิตใจคับแคบไร้ความสุข ได้แต่หมดหวังทอดอาลัยในชีวิต

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ตามทฤษฎีพัฒนาการอารมณ - สังคมของอีริกสันจะเป็นไปตามวัยหากพัฒนาการในขั้นคอนโคคพร่องจะส่งผลให้เด็กมีบุคลิกภาพที่บกพร่องในอนาคต ซึ่งสำหรับเด็กในวัย 6 - 11 ปี หรืออยู่ในขั้นที่ 4 ของพัฒนาการ เด็กจะเริ่มมีเหตุผลปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอก ซึ่งจะนี้เป็นพื้นฐานให้เด็กมีพัฒนาการไปสู่การค้นหาเอกลักษณ์ของตนได้อย่างเหมาะสม เด็กในวัยนี้จึงควรได้รับการปลูกฝังด้านการรักษาระเบียบวินัย ซึ่งจะพัฒนาไปเป็นการมีวินัยในตนเองต่อไป

1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ (Piaget's Moral Development Theory)

เพียเจท์ (Jean Piaget) เป็นผู้ริเริ่มศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก และมีความคิดว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้ กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม ดังนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น ๆ เพียเจท์ได้แบ่งขั้นของการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็นสามขั้น คือ (Piaget, 1969 : อ้างใน ชำรงค์ศักดิ์ เบ็ญชาอิด, 2528 : 15 - 16)

1. ขั้นก่อนจริยธรรม พัฒนาการขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เด็กในวัยนี้ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด แต่มีความอยาก ความต้องการทางกาย ซึ่งต้องการที่จะได้รับการตอบสนอง โดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะ เมื่อเด็กเริ่มมีความสามารถในการพูด ก็จะเริ่มรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น

2. ขั้นยึดคำสั่ง พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 2 - 8 ปี เด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่เขาต้องทำตาม

3. ขั้นยึดหลักแห่งตน พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 8 - 10 ปี เพียเจท์เชื่อว่าเกิดขึ้นจากการพัฒนาทางสติปัญญา และจากประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนด้วยกัน ความเกรงอำนาจภายนอกจะเป็นหลักภายในจิตใจของเด็ก เกี่ยวกับความยุติธรรมซึ่งหมายถึงการแลกเปลี่ยนกัน และความเท่าเทียมกันของบุคคลในช่วงอายุ 8 - 10 ปี เด็กที่อยู่ใน

สังคมปกติจะบรรลุถึงขั้นที่สาม แต่ก็อาจมีเด็กบางคนที่พัฒนาช้ากว่านี้หรือบางครั้งพัฒนาการหยุดชะงักอยู่ในขั้นที่สอง เนื่องจากมีการบังคับอย่างผิดปกติกของผู้เลี้ยงดู หรือสังคม หรือเกิดจากการขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนก็ได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ จริยธรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับพัฒนาการสติปัญญาของบุคคลนั้น ๆ เช่น ในขั้นชีวิตหลักแห่งตน อายุ 8 -10 ปี เป็นวัยที่เพียเจท์เชื่อว่าหากสติปัญญาและประสบการณ์ของเด็กมีความสมบูรณ์เด็กจะสามารถพัฒนาจริยธรรมในขั้นชีวิตหลักแห่งตน รู้จักใช้เหตุผล และมีเหตุผลในการกระทำของตนเอง ซึ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ควรจะมีพัฒนาการมาถึงระดับนี้แล้ว

1.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Moral Development Theory)

ลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวของเพียเจท์ และพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมีได้บรรลุจุดสมบูรณ์เมื่อบุคคลอายุได้ 10 ปี แต่จะพัฒนาไปอีกหลายขั้นคอนจากอายุ 11 -25 ปี และเขายังเชื่อว่าในการวัดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น จะต้องใช้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียวกันนั้น (Kohlberg, 1976 : อ้างใน อังระศักดิ์ เบญจชาติ, 2528 : 16-18)

โคลเบอร์ก ได้แบ่งระดับของจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งทั้ง 3 ระดับนั้นจัดเป็นขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมได้ 6 ขั้น คือ

- ขั้นที่ 1 ใช้หลักหลบหนีการลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation)
- ขั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egoistic Orientation)
- ขั้นที่ 3 ใช้หลักการกระทำที่คนอื่นเห็นว่าดี (Good-boy Orientation)
- ขั้นที่ 4 ใช้หลักการกระทำตามหน้าที่ของสังคม (Authority and Social order maintianing Orientation)
- ขั้นที่ 5 ใช้หลักการเคารพตนเองหรือการทำตามคำมั่นสัญญา (Constractual Legalistic Orientation)
- ขั้นที่ 6 ใช้หลักอุดมคติสากล (Conscience Orientation)

จากขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมทั้งหกขั้นเหล่านี้ โคลเบอร์กได้แบ่งออกเป็นสามระดับ ดังนี้ (ตารางที่ 2.1)

ตารางที่ 2.1
แสดงขั้นพัฒนาจริยธรรมทั้งหกขั้นของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ 1 ใช้หลักการหลบหลีกการลงโทษ (2-7 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (2-10 ปี)
ขั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัล (7-10 ปี)	
ขั้นที่ 3 ใช้หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10-13 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (10-16 ปี)
ขั้นที่ 4 ใช้หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (13-16 ปี)	
ขั้นที่ 5 ใช้หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปีขึ้นไป)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (16 ปีขึ้นไป)
ขั้นที่ 6 ใช้หลักการยึดอุดมคติสากล (วัยผู้ใหญ่)	

ระดับ 1 คือ ก่อนกฎเกณฑ์ (2 - 10 ปี) Preconventional Level หมายถึง การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น ในขั้นแรกสุด คือการมุ่งที่จะหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกายเพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับและยอมทำตามคำสั่งผู้ใหญ่ เพราะเป็นผู้มีอำนาจทางการเหนือตน ขั้นที่สอง คือ การเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเองเท่านั้นเริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนกันแบบเด็ก ๆ คือ เขาทำมา ฉันต้องทำไป เขาให้ฉัน ฉันก็ต้องให้เขาอย่างนี้เป็นต้น

ระดับ 2 คือ ระดับตามกฎเกณฑ์ (10 - 16 ปี) Conventional Level หมายถึง การทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของตน หรือทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับ 2 นี้ ยังต้องมีการควบคุมจากภายนอก แต่ก็มีความสามารถในการเอาใจ

เขามาใส่ใจเราและความสามารถที่จะแสดงบทบาททางสังคมได้ ในขั้นที่สาม บุคคลยังไม่เป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อน ๆ ส่วนในขั้นที่ 4 บุคคลมีความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในสังคมของตน จึงถือว่าตนมีหน้าที่ตามกฎหมายต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหมาย

ระดับ 3 คือระดับเหนือกฎเกณฑ์ (16 ปีขึ้นไป) Post conventional level หมายถึง การตัดสินใจข้อขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการนำมาตรึงตรองซึ่งใจตนเอง และตัดสินใจไปตามแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน ขั้นที่ห้า คือ การเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ ส่วนขั้นที่หก ซึ่งเป็นขั้นสูงสุดแสดงถึงการมีความรู้สากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตน และการมีความยึดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อจุดมุ่งหมายในขั้นปลายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่

การพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น โคลเบอร์ก เชื่อว่าเป็นไปตามขั้นจากขั้นที่หนึ่ง ผ่านแต่ละขั้นไป จนถึงขั้นที่หก บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ เพราะการใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไปจะเกิดขึ้นด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าอยู่ก่อนแล้ว และต่อมาบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่า ๆ ได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การใช้เหตุผลในขั้นที่สูงต่อไปมีมากขึ้นตามลำดับ

จากทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพและพัฒนาจริยธรรมตามลำดับขั้นที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า เด็กในวัย 10-13 ปี ซึ่งเป็นวัยของกลุ่มเป้าหมายควรจะมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพถึงระดับการปรับตัวและทำตัวให้เข้ากันได้กับสังคมและขั้นการยึดหลักแห่งตน อันแสดงถึงการใช้เหตุผลของตนเองได้ ส่วนพัฒนาการทางจริยธรรมด้านการใช้เหตุผลก็สามารถตัดสินใจมีการกระทำโดยใช้เหตุผลในขั้นที่ 3 คือ การทำตามปทัสถานของสังคมได้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นตัวแปรตัวหนึ่ง ซึ่งน่าจะมีความสัมพันธ์กับการมีวินัยในตนเองของนักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยจะจัดระดับการใช้เหตุผล 4 ระดับ คือ

1. กระทำโดยเหตุผลเพราะกลัวถูกลงโทษ
2. กระทำโดยเหตุผลเพราะต้องการรางวัล
3. กระทำโดยเหตุผลเพราะผู้อื่นทำหรือผู้อื่นเห็นว่าดี
4. กระทำโดยเหตุผลเพราะตามหน้าที่ของสังคมทำ

2. แนวคิดเรื่องการมีวินัยและการควบคุมตนเอง

สังคมที่สงบสุขและเป็นระเบียบเป็นลักษณะของสังคมที่เจริญ และสังคมจะเป็นเช่นนี้ได้ก็ด้วยมีคนในชาติที่ช่วยกันรักษาระเบียบวินัยไว้ ท่านปญฺญานันทภิกขุ (มมป : 151) กล่าวว่า มนุษย์คือผู้มีใจสูงเพราะมีระเบียบ และจินตนา หมู่ผึ้ง (มมป : 41) ยืนยันว่าการขาดระเบียบวินัยโดยเฉพาะในเด็ก จะนำความหายนะมาสู่เด็ก

คำว่า “วินัย” หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ (พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน 2525 : 881) ประทีน มหาจันทร์ (2527 : 124) ให้นิยามว่า วินัย หมายถึง การบังคับตนเองให้อยู่ในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ กฎหมาย ประเพณี อันดีงาม แต่การมีวินัยที่ใช้กับการมีพฤติกรรมของคนนั้น Crow and Crow (1956 : 106 อ้างใน วิวาทัน มูลสถาน, 2523 : 10) ได้ให้ความหมายกว้าง ไม่มุ่งเฉพาะการปฏิบัติตามระเบียบวินัยเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึงการรักษาระเบียบวินัยและมีพัฒนาการในการควบคุมตนเอง จึงมีผู้กำหนดไว้หลายความหมาย ได้แก่

กรรณา กิจขັນ (2517 : 6) นิยามคำว่าวินัยแห่งตนว่า คือ ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์หรือพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวัง แม้จะมีสิ่งรบกวนภายในของตน เช่น อุปสรรคหรือความปราดนาก็ตาม ก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มุ่งหวังไว้

พรพิมล เฟิงศรีทอง (2515 : 13) ให้ความหมายว่า ผู้ที่มีวินัยในตนคือผู้ที่ควบคุมตนเองได้ทั้งในด้านอารมณ์และพฤติกรรม เป็นผู้รู้จักกาลเทศะ สนใจและเอาใจใส่ต่อสังคม เป็นผู้มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎของสังคม

คุณลักษณะของความมีวินัยแห่งตน

กรรณา กิจขັນ (2517 : 21) ได้สรุปเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองไว้ว่า บุคคลที่มีวินัยแห่งตนจะมีคุณลักษณะและพฤติกรรมดังนี้

1. มีความรับผิดชอบ
2. เชื่อมั่นในตนเอง
3. มีความรู้สึกรับผิดชอบ
4. มีความตั้งใจจริง ใจคอมั่นคง
5. กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด

6. มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และไม่เกรงใจโดยปราศจากเหตุผล

7. ไม่กังวลใจ

8. มีลักษณะความเป็นผู้นำ

9. มีความอดทน

10. มีความซื่อสัตย์ จริงใจมีเหตุผล

วิวาห์วัน มูลสถาน (2523 : 33) สรุปว่าบุคคลที่มีวินัยในตนเองควรมีลักษณะและพฤติกรรมดังนี้

1. เชื่อมั่นในตนเอง
2. มีความรู้สึกรับผิดชอบ
3. มีความตั้งใจจริง
4. มีลักษณะความเป็นผู้นำ
5. มีเหตุผล
6. เคารพสิทธิของผู้อื่น
7. นำตามกฎเกณฑ์ของสังคม
8. มีความอดทน

ลัดดาวรรณ ณ ระนอง (2525 : 6) ได้สรุปพฤติกรรมของผู้ที่มีวินัยในตนเองไว้

1. ความเชื่ออำนาจภายในตนเอง
2. มีความเป็นผู้นำ
3. มีความรับผิดชอบ
4. ตรงต่อเวลา
5. เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น
6. มีความซื่อสัตย์ สุจริต
7. รู้หน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี
8. รู้จักเสียสละ
9. มีความอดทน
10. มีความตั้งใจเพียรพยายาม
11. ยอมรับผลการกระทำของตน

ดวงเดือน พันธุพานิช และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม (2520 : 35) ได้กล่าวถึง ลักษณะการมุ่งอนาคตว่า หมายถึง ความสามารถในการควบคุมตนเองบุคคลซึ่งแสดง ออกเป็นพฤติกรรมของการอดใจ รอได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่นการรอรับรางวัลที่ใหญ่กว่า ในอนาคตแทนรางวัลเล็กน้อยที่จะได้รับทันที หรือการงดบำบัดความต้องการในปัจจุบันของ ตน เพราะเล็งเห็นเหตุผลร้ายที่จะเกิดตามมา หรือการเพียรพยายามในปัจจุบันเพื่อจุดมุ่ง หมายที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต ลักษณะมุ่งอนาคตจะตรงข้ามกับมุ่งปัจจุบัน อาจถือได้ว่าเป็น ลักษณะบุคลิกภาพแบบหนึ่งของบุคคล ผู้มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงคือผู้ที่สามารถปฏิบัติตน ได้ อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะและจัดว่าเป็นผู้มีจริยธรรมสูง

วินเซนต์ (Vincent, 1961 อ้างใน กัลยา สุวรรณรอด, 2537 : 6) ได้กล่าวถึง ความหมายของวินัยแห่งตนไว้ว่า ความมีวินัยแห่งตน หมายถึงการที่บุคคลไม่กระทำการใด ๆ อัน จะเป็นผลให้เกิดความยุ่งยากต่อตนเองในอนาคต หรือการไม่เข้ายุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวและ สิทธิบุคคลอื่นรวมทั้งหมายถึงการที่บุคคลกระทำสิ่งที่ตนไม่อยากทำ แล้วการกระทำนั้น ช่วยให้ความต้องการและสิทธิของบุคคลอื่นได้รับการตอบสนองหรือกระทำในสิ่งซึ่งเป็นผล ให้บุคคลผู้นั้นประสบความสำเร็จในอนาคต

วิกกินส์ (Wiggins, 1971 อ้างใน แจ่มจันทร์ เกียรติกุล, 2531 : 30) ศึกษาเกี่ยวกับ วินัยในตนเองพบว่า ผู้ที่มีวินัยในตนเองสูง จะมีความรับผิดชอบมาก มีความวิตกกังวลน้อย มีความอดทน มีเหตุผล มีความยืดหยุ่นในความคิดและพฤติกรรมทางสังคมและยังพบว่าโดย ทัวไปจะมีสุขภาพดีกว่าผู้ที่ขาดวินัยในตนเอง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การที่บุคคลจะมีวินัยและควบคุมตนเองได้ บุคคลนั้นจะ ต้องมีคุณลักษณะของการมีวินัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดลักษณะของพฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง ที่เหมาะสมกับเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาเพื่อใช้เป็นตัวแปรในการวิจัย ดังนี้ มีความรับผิดชอบ ความอดทน เคารพในสิทธิของผู้อื่น เคารพระเบียบของโรงเรียน และการยอมรับ การกระทำของตน

3. แนวคิดเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัว

การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีความสำคัญกับเด็กมาก สิ่งแวดล้อม บุคลิกภาพ และ พฤติกรรมของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของลูกเท่า ๆ กับวิธีการที่พ่อแม่ ปฏิบัติต่อเด็ก Gardner (1964 อ้างในกวีรินทร์ ธรรมนุด, 2522 : 17 - 18) กล่าวถึง บุคลิก ลักษณะของเด็ก ตั้งแต่ความคิด ทักษะ ทักษะ ความชำนาญที่มีอยู่ในตัวเด็ก ซึ่งผ่าน กระบวนการถ่ายทอดมาจากพ่อแม่หรือสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น (ดังแสดงในแผนภูมิ 2.1)

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงอิทธิพลของพ่อแม่ที่มีต่อลูก

ลักษณะหรือรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่จะมีผลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็ก ไม่ว่าจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมไปในทางพึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ก็ตาม ได้มีผู้ศึกษาและรวบรวมการอบรมเลี้ยงดูไว้ 5 แบบ ดังนี้ (งามดา วณิชทานนท์, 2534 : 122 - 134)

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์
3. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย
4. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม
5. การอบรมเลี้ยงดูให้พึ่งตนเองเร็ว

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายความว่า การที่บิดามารดารายงานว่า ในการปฏิบัติต่อบุตร ตนได้แสดงความรักใคร่ เอาใจใส่ สนใจทุกข์สุขบุตรของตนมากเพียงใด มีความใกล้ชิดกับบุตร โดยคนได้กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับบุตรมากน้อยเพียงไร นอกจากนั้นยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ การสนับสนุนช่วยเหลือ และการให้ความสำคัญแก่บุตรด้วย การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากนี้ เป็นการให้ในสิ่งที่บุตรต้องการทั้งสิ้น ฉะนั้นบิดามารดาที่เลี้ยงดูบุตรด้วยวิธีนี้ จึงเป็นผู้ที่บุตรรักและบุตรเห็นความสำคัญของบิดามารดา ซึ่งจะทำให้บุตรยอมรับการอบรมสั่งสอนต่าง ๆ ของบิดามารดาได้โดยง่าย และยอมรับบิดามารดาเป็นแบบอย่างโดยไม่รู้ตัว (ดวงเดือน พันธุนาวัน, 2528)

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญในการที่บิดามารดาจะสามารถถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ ไปสู่เด็ก นอกจากนั้นทฤษฎีพัฒนาการทางอารมณ์สังคมของอีริกสันยังกล่าวว่า ถ้าเด็กทารกได้รับความสุขความพอใจจากการดูแลอย่างใกล้ชิดของ

มารดาตั้งแต่แรกเกิด เด็กจะเกิดความรู้สึกใคร่ไ้วว่างใจมารดา และเมื่อโตขึ้นจะแผ่ขยายความรู้สึกใคร่ไ้วว่างใจนี้ไปยังผู้อื่นและสภาพแวดล้อมที่แปลกใหม่ ทำให้เด็กสามารถปรับตัวได้ดีในระยะต่อมา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการมีสุขภาพจิตที่ดีของเด็กโดยตรง (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2528 : 5 อ้างอิงมาจาก Erikson, 1968) และพบว่าลักษณะมุ่งอนาคตซึ่งหมายถึงความสามารถในการคาดการณ์ไกลและรู้จักบังคับตนให้อดได้รอได้นั้น เป็นลักษณะทางจิตอีกลักษณะหนึ่งที่ปรากฏเด่นชัดในวัยรุ่นที่รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากกว่าในวัยรุ่นที่รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก, 2520 : ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ 2529)

อนึ่งผลการวิจัยของวารินทร์ ม่วงสุวรรณ (2517) พบว่าวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากมีวินัยทางสังคม (สามารถบังคับตนให้ปฏิบัติได้ถูกกาลเทศะ ยอมรับปทัสถานทางสังคมและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมโดยไม่ต้องมีการควบคุมหรือลงโทษ) มากกว่าวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อย งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่เกี่ยวข้องคืองานวิจัยของ ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาศลักษณ์ ชิววลี (2524) ซึ่งศึกษาคุณลักษณะของวัยรุ่นตอนต้นในกรุงเทพฯ พบว่าวัยรุ่นที่รายงานว่าตนได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากมีคะแนนความซื่อสัตย์ สัมมาการะ เอื้อเฟื้อ กตัญญู และการยึดถือบาปบุญสูงกว่าวัยรุ่นที่รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อยอย่างเด่นชัด

จึงอาจสรุปได้ว่า ผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากจะเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรมสูง มีสุขภาพจิตดี มุ่งอนาคตสูง และมีความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น ไม่ทำผิดระเบียบหรือกฎหมายบ้านเมือง ฉะนั้นการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากจึงเป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมกับเยาวชนไทยทุกเพศทุกวัย

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์

การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายความว่าความถึงการที่บิดามารดาได้อธิบายเหตุผลให้แก่บุตรในขณะที่มีการส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำของบุตรหรือลงโทษบุตร นอกจากนั้นบิดามารดาที่ใช้วิธีการนี้ยังให้รางวัลและลงโทษบุตรอย่างเหมาะสมกับการกระทำของบุตรมากกว่าที่จะปฏิบัติต่อบุตรตามอารมณ์ของตน การกระทำของบิดามารดาจะเป็นเครื่องช่วยให้บุตรได้เรียนรู้และรับทราบถึงสิ่งที่ควรและไม่ควรกระทำ นอกจากนั้นยังช่วยให้บุตรสามารถจะทำนายว่าตนจะได้รับรางวัลหรือโดนลงโทษจากบิดามารดา หลังจากที่ทำผิดกระทำ

พฤติกรรมต่าง ๆ แล้วมากนักน้อยเพียงใด การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลนี้เดิมมีหลายความหมาย เช่น หมายถึงการที่บิดามารดาบอกให้เด็กทราบว่าพฤติกรรมนั้น ๆ เป็นพฤติกรรมที่น่าปรารถนาหรือไม่น่าปรารถนา นอกจากนั้นยังหมายถึงการชี้แจงให้เด็กทราบถึงผลดีและผลเสียที่จะเกิดจากการกระทำของเด็ก ซึ่งส่งผลกระทบต่อบิดามารดาหรือผู้อื่น ต่อมาภายหลังวิธีนี้จึงหมายถึงการใช้เหตุผลในการส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมของเด็ก และมีการลงโทษหรือให้รางวัลอย่างเหมาะสมกับพฤติกรรมของเด็กด้วย อาจกล่าวได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลนั้น ในปัจจุบันเป็นมิติที่มีความหมายกว้างขวางกว่าที่เคยใช้มาแต่เดิม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2528)

ในการประมวลผลการวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กและจริยธรรมของเด็กนั้น ฮอฟแมน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2528 : 9 อ้างอิงมาจาก Hoffman, 1970) พบว่าการที่มารดาใช้เหตุผลกับเด็กนั้นเกี่ยวข้องกับความสามารถในการต้านทานสิ่งยั่วยุใจของเด็ก และเมื่อทำผิดแล้วเด็กจะรู้สึกละอายและยอมรับผิด ผลเช่นนี้พบแต่เฉพาะในเด็กโตและวัยรุ่น การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก เกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กโดยเริ่มปรากฏความสัมพันธ์อย่างเด่นชัดตั้งแต่ช่วงวัยรุ่นเป็นต้นไป นอกจากนี้งานวิจัยวัยรุ่นในประเทศไทยสองเรื่องยังพบผลที่สอดคล้องกันว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลนี้เป็นตัวทำนายที่ดีที่สุดของความสามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในหมู่วัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีระดับเศรษฐกิจและสังคมต่ำ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, 2520, 2524)

นอกจากจริยธรรมแล้ว ยังมีการศึกษาว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตใจของบุคคลด้านอื่น ๆ อย่างไรอีกด้วย ลักษณะที่พบว่าเกี่ยวข้องอย่างเด่นชัดคือ ความเชื่ออำนาจภายในตน โดยพบว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากมีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อยอย่างเชื่อถือได้ (ทัศนาศ ทองภักดี, 2528) ผลการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากผลการวิจัยในเวลาต่อมาของดวงเดือน แซ่ตั้ง (2532) ซึ่งทำการวิจัยเชิงทดลองฝึกนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายเพื่อพัฒนาความเชื่ออำนาจภายในตนโดยวิธีการให้แรงเสริมด้วยมีขี้รางวัล พบผลว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากมีความเชื่ออำนาจภายในตนเฉพาะสถานการณ์การเล่นเกมส์ในสภาพการเรียนการสอนปกติสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อย มีข้อน่าสังเกตว่าการวิจัยของดวงเดือน แซ่ตั้งพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลเกี่ยวข้องกับความเชื่ออำนาจภายในตนเฉพาะที่เป็นลักษณะตามสถานการณ์

นอกจากนี้ยังพบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากเกี่ยวข้องกับลักษณะการมุ่งอนาคตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจณ ปัจฉนีก, 2520) เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านความเข้าใจเกี่ยวกับความยุติธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย (โกศล มีคุณ, 2524) เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมบางด้าน เช่น พฤติกรรมซื่อสัตย์

ซึ่งอาจสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลเป็นสิ่งที่นักวิชาการพบว่ามี ความสำคัญต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็กมานานแล้ว โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับลักษณะทาง จริยธรรม ความเชื่ออำนาจในตน สุขภาพจิต และการมุ่งอนาคต โดยพบความสำคัญในกลุ่ม วัยรุ่น แม้ผลเช่นนี้จะปรากฏในวัยรุ่น แต่เด็กก็ควรได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้มาตั้งแต่ ยังเล็กอย่างสม่ำเสมอจนเติบโตใหญ่

3. การอบรมเลี้ยงดูลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย

การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย การลงโทษเมื่อเด็กทำผิดนี้ เป็นสิ่งที่นักจิตวิทยาได้ศึกษามาก โดยการวิจัยเรื่องแรก ๆ ทางด้านการอบรมเลี้ยงดูที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและพฤติกรรมเด็ก ได้เน้นความสำคัญของวิธีการที่บิดามารดาใช้ลงโทษเด็กเป็น อันดับแรก และถ้าจะพิจารณาอายุของเด็กที่ถูกศึกษาก็จะเห็นว่าวิธีการลงโทษที่ผู้ใหญ่ เป็นผู้ใช้กับเด็ก ตั้งแต่เริ่มต้นเมื่อเป็นทารก เช่น ในการหย่านม การฝึกขับถ่าย และการห้าม ปรามการกระทำของเด็ก เป็นต้น (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2528 : 10 อ้างอิงมาจาก Ryback, 1980) การลงโทษที่ได้มีการศึกษากันนั้นมีหลายวิธี เช่น การใช้อำนาจบังคับโดยการลงโทษ ทางกาย การใช้วาจาคว่ำ การริบวัตถุสิ่งของ การงดแสดงความรักใคร่ เมตตา และการตัดสิทธิ ต่าง ๆ เป็นต้น อาจแบ่งวิธีการลงโทษออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การลงโทษทางกายและการ ลงโทษทางจิต การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย หมายถึง การที่พ่อแม่ลงโทษด้วยการ เขียน ทุบตี ให้เจ็บกาย การลงโทษทางจิต คือ การคว่ำ แสดงอาการไม่พอใจ ทำเมินเฉย แสดงอาการไม่สนใจ ตัดสิทธิบางอย่าง

การลงโทษเด็กโดยเฉพาะการทำให้เจ็บกาย เป็นวิธีการปรับพฤติกรรมที่บิดา มารดามักใช้อย่างจงใจ ใ้ช้มากและใช้น้อยกว่าการให้รางวัลเมื่อเด็กทำความดี งานวิจัยมารดา ไทยได้แสดงไว้อย่างชัดเจนว่า มารดาไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งมารดาที่มีการศึกษาต่ำ มักจะ เขิกเฉยเมื่อเห็นบุตรทำความดี (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และบุญยิ่ง เจริญยิ่ง, 2518) ในเรื่อง นี้ผู้วิจัยได้อภิปรายผลไว้ว่าการเขิกเฉยเมื่อเด็กทำความดีเป็นการกระทำที่ผิดหลักวิชาการอย่าง

มาก การเพิกเฉยไม่รู้ไม่เห็นต่อการทำความดีของเด็กมีผลเท่ากับการลงโทษเด็ก และทำให้เด็กไม่ทราบว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ดี ควรทำซ้ำอีกหรือไม่ ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าควรให้รางวัลเมื่อเห็นเด็กทำความดี และให้อย่างสม่ำเสมอจนกระทั่งโต ครอบครัวไทยที่เชื่อถือศุภายิตโบราณว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” มักจะใช้วิธีการลงโทษทางกายเพื่อยับยั้งพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของบุตร ฮอฟแมน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, 2528 : 11 อ้างอิงจาก Hoffman, 1970) ได้พิจารณาเปรียบเทียบอิทธิพลของการลงโทษทางกายและการลงโทษทางจิต แล้วสรุปว่าการลงโทษทางกายนั้นมีประโยชน์เพียงเล็กน้อย คือ สามารถยับยั้งพฤติกรรมได้ชั่วคราว แต่การลงโทษทางกายนี้มีผลเสียต่อเด็กมากเพราะสอนให้เด็กก้าวร้าว รังแก ข่มเหงผู้ที่อ่อนแอกว่า ทำให้เด็กเกลียดกลัวผู้ลงโทษและหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับที่เด็กเคยถูกลงโทษทางกายนั้น ส่วนการลงโทษทางจิตให้ผลดีในการเสริมสร้างจริยธรรมของเด็กอยู่บ้าง

ซึ่งอาจสรุปได้ว่า การลงโทษทางจิตมากกว่าทางกายให้ผลดีในการเสริมสร้างจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคต และยับยั้งพฤติกรรมไม่เหมาะสมของเด็กได้ การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตเหมาะสมกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม

การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม การควบคุมมาก หมายถึง การออกคำสั่งให้เด็กทำตามแล้วผู้ใหญ่คอยตรวจตราใกล้ชิดว่าเด็กทำตามที่ต้องการหรือไม่ ถ้าเด็กไม่ทำตามก็จะลงโทษเด็ก ส่วนการควบคุมน้อย หมายถึง การปล่อยให้เด็กรู้จักคิดตัดสินใจเองว่าควรทำหรือไม่ ควรทำสิ่งใด และเปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองบ้าง โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเด็กมากนัก ผู้ใหญ่ไทยมักเข้าใจสับสนเกี่ยวกับการควบคุมเด็กและการทำตนใกล้ชิดกับเด็ก

นักวิจัยในต่างประเทศได้ให้ความเห็นว่า การที่บิดามารดาใช้การควบคุมบุตรในปริมาณเท่าที่จำเป็นเพื่อให้บุตรเชื่อฟังและไม่ควบคุมในปริมาณที่มากเกินไปจะทำให้เขาชนมีจริยธรรมสูงที่สุด และการควบคุมในปริมาณที่มากเกินไปในวัยรุ่นตอนกลางเป็นต้นไป อาจทำให้ผู้รับมีสุขภาพจิตเสื่อมและก้าวร้าวได้มาก (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, 2528 : 12)

สรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมมากเหมาะสมที่จะใช้กับเด็กในระยะก่อนวัยรุ่นและเหมาะสมสำหรับเด็กหญิง ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อยเหมาะสมในระยะวัยรุ่นเป็นต้นไปและเหมาะสมกับเด็กชาย

5. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว

การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเอง หมายถึง การเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง ภายใต้การแนะนำและการฝึกฝนจากบิดาหรือผู้เลี้ยงอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้เด็กช่วยตนเองได้เร็ว และไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากและนานเกินไป ได้มีนักวิชาการให้ความสนใจศึกษาการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ในเด็กตั้งแต่ทารกจนถึงวัยรุ่น

ในประเทศไทยมีการวิจัยว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบฝึกให้พึ่งตนเองเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (ซึ่งหมายถึง ความมุ่งมั่นบากบั่นฝ่าฟันอุปสรรค ทำงานในสถานการณ์แข่งขันหรือแก้ปัญหาจนประสบผลสำเร็จด้วยดี) ของเด็กและเยาวชนไทยมากน้อยเพียงใด โดยในชั้นแรกได้มีการวิจัยทางด้านนี้ 4 เรื่อง เป็นการวิจัยเด็กในระดับอนุบาลและประถมปีที่ 1 สองเรื่อง (มาลา วิรุณานนท์, 2515 และมธุรส วีระกำแหง, 2521) และเป็นการวิจัยเด็กวัยรุ่นอีกสองเรื่อง (เพชรพรรณ ประพิตรภา, 2510 และปราณีต สุขอุดม, 2514) ผลที่ปรากฏว่าเด็กที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ดำนั้น เป็นผลที่พบแต่ในการวิจัยเด็กเล็ก และไม่พบในการวิจัยกับเด็กวัยรุ่น ซึ่งทำให้คาดได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบฝึกให้พึ่งตนเองนี้จะให้ผลดีต่อการพัฒนาจิตลักษณะใฝ่สัมฤทธิ์ของเด็ก เฉพาะเมื่อใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ในขณะที่เด็กยังเล็ก อายุที่เหมาะสมที่สุดคือ 2 - 4 ปี แต่ถ้าใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูนี้ในช่วงวัยรุ่น อาจจะช้าเกินไป พันช่วงเวลาที่จะพัฒนาจิตลักษณะใฝ่สัมฤทธิ์ด้วยวิธีการนี้แล้วก็ไม่ได้ ผลการวิจัยทั้งสี่เรื่องเมื่อนำมารวมเป็นภาพเดียวกันทำให้เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบฝึกให้พึ่งตนเองเร็วมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในเด็ก โดยความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้มีได้อยู่ที่ปริมาณการฝึกมากหรือน้อยเท่านั้น แต่อยู่ในช่วงอายุของการฝึกให้พึ่งตนเอง

สรุปได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็วนี้เกี่ยวข้องกับกาที่เด็กมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อย่างเด่นชัด เมื่อเด็กได้รับการฝึกด้วยวิธีการดังกล่าวตั้งแต่อายุประมาณ 2 - 4 ปี

สรุปจากการประมวลเอกสารวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ได้ชี้ให้เห็นว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดู 5 มิติดังกล่าว เป็นวิธีการที่มีความสำคัญอย่างเด่นชัดในการเสริมสร้างลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมของเยาวชนโดยทั่วไป และของเยาวชนไทยโดยเฉพาะด้วย จึงกำหนดให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กทั้ง 5 ลักษณะ เป็นตัวแปรที่มีผลต่อการมีวินัยในตนเองของนักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร

4. แนวคิดเรื่องการจัดกิจกรรมในโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างวินัยแก่เด็ก

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโดยปกติจะยึดหลักสูตรซึ่งกำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก โดยเฉพาะการจัดการศึกษาภาคบังคับ ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมด ที่จัดขึ้นเพื่อเป็นผลต่อความเจริญของเด็ก ส่วนใหญ่จะเป็นประสบการณ์ที่จัดขึ้นในห้องเรียน โดยเฉพาะเจาะจงให้แก่ นักเรียน ในชั้นเป็นหมู่เป็นคณะ กิจกรรมเหล่านี้หนักไปทางวิชาการ อันได้แก่ วิชาสามัญ เป็นต้น (ประคิชฐ์ สวาทเจริญ, 2521 : 161)

แต่นอกจากประสบการณ์ทางวิชาการที่กำหนดโดยหลักสูตรแล้ว โรงเรียนทุกระดับจะต้องจัดกิจกรรมนักเรียนเพิ่มเติม เพื่อให้ นักเรียน ได้มีพัฒนาการด้านสังคมและอารมณ์ควบคู่ไปกับการพัฒนาสติปัญญาด้วย

ความหมายของกิจกรรมนักเรียน (Student Activities)

น้อมฤดี จงพฤษะ และเจริญใจ บุญยทัต (2518 : 47) ได้ให้ความหมายของกิจกรรม (Activity) ไว้ว่า เป็นการกระทำการงานต่าง ๆ

จรินทร์ ชานีรัตน์ (2517 : 11 - 12) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมไว้ว่า หมายถึง สภาพการเรียนรู้ใด ๆ ที่เด็กได้กระทำด้วยความเต็มใจทั้งสมองและทางกายเพื่อเป็นการสนองความต้องการของนักเรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

กิจกรรมนักเรียนมีคำที่ใช้เรียกแตกต่างกัน กล่าวคือ กิจกรรมนอกหลักสูตร (Extra Curricular Activities) กิจกรรมร่วมหลักสูตร (Co-Curricular Activities) กิจกรรมพิเศษ (Extra Activities) กิจกรรมนอกห้องเรียน (Out of class Activities)

กิจกรรมนักเรียน จึงหมายถึง ประสบการณ์ที่จัดขึ้นนอกห้องเรียน จัดอย่างไม่เป็นทางการนัก นักเรียนมีส่วนร่วมและเป็นผู้จัดเอง ครูเป็นเพียงผู้แนะนำ ไม่ใช่เป็นการเรียนการสอนอย่างปกติ ไม่มีการบังคับว่ากิจกรรมจะต้องทำ จะทำหรือไม่ทำก็ได้ กิจกรรมเหล่านั้นไม่มีการวัดผลได้ - ตก กิจกรรมเหล่านั้นจัดขึ้นเพื่อเป็นการเสริมประสบการณ์การเรียนการสอนปกติให้ได้ผลสมบูรณ์ขึ้น เป็นการฝึกฝนความเป็นพลเมืองดีในสังคม โดยการฝึกฝนการเป็นผู้ตาม ผู้นำ ฝึกการอยู่ร่วมกัน การทำงาน การร่วมมือ การใช้สิทธิ การใช้หน้าที่ กิจกรรมนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กิจการของโรงเรียนสมบูรณ์

สุรพันธ์ ยันต์ทอง (2526) กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นด้วยความร่วมมือของนักเรียนเอง เพื่อสนองความต้องการและความเข้าใจ อันเป็นแนวทางเสริมสร้างประสบการณ์และพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาของนักเรียน กิจกรรมที่จัดขึ้นอาจไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในห้องเรียน แต่อาจจะส่งเสริมกิจกรรมในห้องเรียนให้มีประโยชน์และคุณค่ามากขึ้นก็ได้ ส่วนมากมักจะจัดให้มันนอกเวลาเรียน มีบรรยากาศเป็นกันเอง และมีครูที่ปรึกษาปฏิบัติงาน

ธนู แสงศักดิ์ (2513) ให้ความหมายว่า กิจกรรมนักเรียนหมายถึง ประสบการณ์ที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียนตามปกติ เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ต่าง ๆ ทั้งที่สืบเนื่องกันกับหลักสูตร และไม่สืบเนื่องกับหลักสูตร แต่โรงเรียนมีความมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาการแก่เด็กและให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมนักเรียน

เฟรดเดอริก (Frederick 1959 : อ้างใน เซวาน์ มณีวงษ์, 2528 : 116) พูดถึงวัตถุประสงค์ทั่วไปของกิจกรรมนักเรียน และให้ตัวอย่างไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำให้กับนักเรียน
2. เพื่อสนับสนุนการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
3. เพื่อเพิ่มพูนความสนใจ และความถนัดของนักเรียนรายบุคคล
4. เพื่อส่งเสริมการแสดงออกของนักเรียน
5. เพื่อพัฒนาความต้องการของนักเรียนในด้านต่าง ๆ
6. เพื่อส่งเสริมการมีวินัยในตนเอง
7. เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมด้านสังคม
8. เพื่อให้นักเรียนได้สำรวจความสนใจอาชีพของตน
9. เพื่อส่งเสริมพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยกับนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : อ้างในวิมล เอ็มโอช, 2529 : 15) ได้กำหนดหลักสูตรการจัดกิจกรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาให้โรงเรียนทั่วประเทศได้ปฏิบัติซึ่งมีจุดประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัย
2. เพื่อให้นักเรียนมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

5. กิจกรรมนักเรียน ทำให้นักเรียนมีทางเลือก มีทางแสดงออกตามความคิดความสนใจของตน เพราะแต่ละคนย่อมสนใจแตกต่างกัน การมีกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง ทำให้นักเรียนมีโอกาสเลือกและมีโอกาสแสดงความต้องการ ความสนใจที่เขา มีอยู่ เป็นอันมาก และได้พัฒนาตัวเองตามความถนัดนี้ ให้ได้เจริญก้าวหน้าที่สุด

6. กิจกรรมนักเรียนช่วยสร้างชื่อเสียงเกียรติคุณให้กับโรงเรียน เนื่องจากกิจกรรมนักเรียนแสดงออกไม่เฉพาะในโรงเรียน แต่แพร่ไปถึงสังคม ชุมชนที่ตั้งโรงเรียน กิจกรรมที่ดี ประชาชนย่อมสนใจ และสนับสนุน กิจกรรมของนักเรียนจึงมีโอกาส แพร่ขยาย ชื่อเสียงเกียรติคุณให้กับโรงเรียนอย่างมาก เช่น การกีฬา การละคร การบำเพ็ญประโยชน์ ฯลฯ เมื่อชื่อเสียงของโรงเรียนดี ประชาชนก็สนับสนุน นักเรียนก็รักโรงเรียน

7. กิจกรรมนักเรียนทำให้ครูได้รู้จักนักเรียนแต่ละคนดีขึ้น เพราะนักเรียนเป็นคนทำกิจกรรม เมื่อเห็นผลงานก็ย่อมเข้าใจเด็ก เข้าใจความถนัด เข้าใจความสนใจ ครูสามารถช่วยเหลือเด็ก เพื่อให้เขาได้พัฒนาความสามารถได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

8. กิจกรรมนักเรียนมีส่วนช่วยในการปรับปรุงหลักสูตร เพราะว่าสถานการณ์เปลี่ยนแปลงแต่หลักสูตรยังคงที่ กิจกรรมนักเรียนที่แสดงออก เป็นเครื่องชี้ว่าสถานการณ์เปลี่ยนแปลง เพราะว่ากิจกรรมทำให้เวลาขณะนั้น ถ้อยคำหนึ่งถึงคนและเหตุการณ์ในขณะนั้นด้วย จึงทันต่อเหตุการณ์ กิจกรรมนักเรียนจึงมีส่วนช่วยในการปรับปรุงหลักสูตร

9. กิจกรรมนักเรียนช่วยในการฝึกความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เพราะกิจกรรมเป็นสังคมย่อย ๆ น้อย ๆ สังคมหนึ่ง ที่ดำเนินการโดยนักเรียน สังคมต้องมีการปกครอง มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีการใช้สิทธิหน้าที่ กิจกรรมนักเรียนจึงช่วยฝึกความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

10. กิจกรรมนักเรียน ช่วยสนับสนุนการศึกษา นอกจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดในหลักสูตรเป็นหลักใหญ่เท่านั้นข้อละเอียดปลีกย่อยไม่อาจจัดไว้ได้กาลเวลาที่ทำให้หลักสูตรล้าหลัง กิจกรรมนักเรียนจึงช่วยสนับสนุนการศึกษานอกเวลา ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

สรุปได้ว่า กิจกรรมนักเรียนที่ได้กล่าวมา ในโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นด้วยการร่วมมือของนักเรียน เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์และพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของนักเรียนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายและเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อช่วยให้ให้นักเรียน ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองทางด้านสังคม ด้านระเบียบวินัยและความรักในชื่อเสียงและเกียรติคุณของโรงเรียน ด้านการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมเป็นที่เข้าใจกันว่า การจัดกิจกรรมนักเรียนช่วยให้นักเรียนให้รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น และมีระเบียบวินัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้สำคัญเพราะช่วยให้คนอยู่ด้วยกัน ทำงานด้วยกันอย่างมีความสุข

การจัดกิจกรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร

การจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยแก่เด็ก ใน โรงเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษามาจากเอกสาร และเข้าสังเกตการณ์ใน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่ามีการดำเนินการใน 3 ลักษณะ ดังนี้ (สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร 2533 : 1 - 13)

1. การจัดกิจกรรมประจำวันของโรงเรียน
2. การจัดกิจกรรมในชั้นเรียน
3. การจัดกิจกรรมในโอกาสพิเศษ

การจัดกิจกรรมประจำวันของโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามปฏิทินปฏิบัติงานประจำวันของสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งมีรายละเอียดในการทำกิจกรรมตลอดทั้งวัน ได้แก่

ภาคเช้า

กิจกรรมก่อนเข้าเรียน เข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์
แจ้งข่าว หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ

กิจกรรมระหว่างเรียน สอดแทรกเนื้อหาเรื่องระเบียบวินัย
ความสะอาด ขยัน ซื่อสัตย์ เสียสละ ฯลฯ ลงไปในวิชา
ต่าง ๆ ที่ครูสอน

ภาคกลางวัน

ซื้ออาหารและรับประทานอาหารอย่างมีระเบียบ การวาง
และเก็บภาชนะ ล้างมือ แปรงฟัน ฯลฯ เข้าแถวเข้า
ห้องเรียน

ภาคบ่าย	สอดแทรกเนื้อหาต่าง ๆ เหมือนภาคเช้าในการเรียนการสอน
ภาคเย็น	เลิกเรียน เข้าแถวเดินทางกลับบ้าน หรือรักษามารยาทในการโดยสารรถประจำทาง

การจัดกิจกรรมในชั้นเรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในวิชาวิทยาศาสตร์กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ตัวอย่างกิจกรรม

กิจกรรมการรักษาระเบียบวินัย

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนสามารถระบุประโยชน์ของการมีระเบียบวินัย
2. เพื่อฝึกให้นักเรียนควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย

เนื้อหา

การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นพวกจำนวนมาก ถ้าขาดระเบียบวินัย ต่างคนต่างทำ ความขัดแย้งกันและการถกเถียงกันก็จะเกิดขึ้น คนยิ่งมากความวุ่นวายยิ่งมีมาก การงานที่ทำจะเสียหาย ไม่มีความสุข เราจะต้องใช้ระเบียบวินัยเป็นเครื่องควบคุมเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสามัคคี

ประโยชน์ของการมีระเบียบวินัย

1. ไม่ทำให้เกิดความขัดแย้ง
2. ทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
3. ช่วยให้เกิดความสามัคคี
4. ช่วยในการทำงาน และการเรียนมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมการสอน

1. ครูสนทนากับนักเรียน และอภิปรายถึงเรื่องเกี่ยวกับการไม่รักษาระเบียบวินัย เช่น นักเรียนแข่งกันซื้อขนมรับประทาน ผู้คนแข่งกันขึ้นโดยสารรถเมล์ การหยอกล้อคู่หูกันของนักเรียนในห้องเรียนขณะที่ครูกำลังทำการสอน เป็นต้น พร้อมทั้งให้รูปภาพประกอบแล้วซักถามนักเรียนถึงความรู้สึกที่ได้เห็นภาพเหล่านั้น

กิจกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร มีการจัดกิจกรรมในโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างวินัยแก่นักเรียนอย่างเป็นระบบ เพราะได้จัดทำเป็นโครงการทั้งระยะสั้นและระยะยาวและทำต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในการศึกษาเรื่องวินัยในตนเอง พบว่า การเสริมสร้างวินัยอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างเด็กให้เป็นผู้มีวินัยในตนเองอย่างแท้จริง

เนื้อหาการจัดกิจกรรมนักเรียนเพื่อเสริมสร้างการมีวินัยในตนเองตามหลักสูตรประถมศึกษาของกรุงเทพมหานครตามที่ปรากฏในผนวก ข และ ค สามารถสรุปเป็นลักษณะกิจกรรมเพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษา ดังนี้

1. การเข้าแถวในโอกาสต่าง ๆ ได้แก่ การเคารพธงชาติ การเดินแถวเข้าชั้นเรียน การเข้าแถวเพื่อรับซื้ออาหาร การเข้าแถวฟังโอวาท การเข้าแถวเข้าห้องน้ำ การเข้าแถวเพื่อล้างหน้าและล้างมือ การเข้าแถวเดินทางกลับบ้าน และการเข้าแถวรอรถโดยสาร
2. การรักษาระเบียบ ได้แก่ การรับประทานอาหารเช้าในโรงอาหาร การวางภาชนะเมื่อรับประทานอาหารเช้าเสร็จแล้ว การล้างมือ และการแปรงฟัน
3. การรักษามารยาท ได้แก่ การทำความเคารพคุณครู การกล่าวคำขอบคุณ และการกล่าวคำขอโทษ
4. การให้ความร่วมมือ ได้แก่ การจัดทำป้ายในห้องเรียน การปลูกต้นไม้ดอกไม้
5. การเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ การร่วมกิจกรรมวันแม่ วันพ่อ และวันสำคัญทางศาสนา
6. การรักษาความสะอาด ได้แก่ การแต่งกาย การตัดเล็บ การตัดผม การจัดกระเป๋า การจัดโต๊ะเรียน และการวางรองเท้า

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวินัยในตนเองมีอยู่จำนวนพอสมควร โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการมีวินัยในเด็ก ดังนี้

กรรณา กิจขยัน (2517) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความมีวินัยแห่งตน ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนและคุณธรรมแห่งพลเมืองดี โดยศึกษาแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลผลการศึกษาพบว่า เด็กนักเรียนหญิงมีวินัยแห่งตนสูงกว่าเด็กชาย และเด็กที่พ่อแม่มีอาชีพค้าขายรับราชการ รับจ้าง มีวินัยแห่งตนสูงกว่าพ่อแม่ที่เป็นกสิกรรม

วิวาห์วัน มูลสถาน (2523) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและ
 ความมีวินัยในตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ในโรงเรียน
 สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ รูปแบบการ
 อบรมเลี้ยงดูเด็กและปัจจัยต่าง ๆ ครอบครัวของเด็กที่จะมีอิทธิพลต่อการมีวินัยในตนเองของ
 เด็กผลการศึกษาพบว่า การเลี้ยงดูเด็กแบบประชาธิปไตยเข้มงวดน้อย และแบบปล่อยปละ
 ละเลยน้อย อาชีพของแม่ที่ทำงานรับราชการและธุรกิจ ระดับการศึกษาของแม่ที่ค่อนข้างสูง
 และสถานภาพสมรสของพ่อแม่ที่อยู่ด้วยกันมีผลหรืออิทธิพลต่อการมีวินัยของเด็ก

ลัดดาพรรณ ณ ระนอง (2525) ได้ทดลองใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาความมีวินัย
 ในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ กรุงเทพมหานคร ได้แบ่ง
 เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 14 คน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่ม
 มี พัฒนาการด้านความมีวินัยในตนเองสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังมี
 พัฒนาการทางวินัยในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุนารี เตชะ โชควิวัฒน์ (2527) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู
 วินัยในตนเองและความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ของ
 โรงเรียนเบญจมินทร์คอลดง และโรงเรียนป่านะพันธุวิทยา โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง
 การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลและใช้อารมณ์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชั้น ม. 1 - 3
 สถานภาพนักเรียนประจำและไป-กลับ และสถานภาพครอบครัวกับการมีวินัยในตนเอง
 ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการ
 เลี้ยงดูแบบใช้อารมณ์และเด็กที่เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 มีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็ก ม. 3
 ซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยของวิวาห์วัน มูลสถาน ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพ
 การเป็นนักเรียนประจำและไป-กลับ และสถานภาพครอบครัวของเด็กไม่มีความสัมพันธ์กับ
 การมีวินัยของเด็ก

โสภณ รื่นเวทย์ (2528) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัย
 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมด้าน
 ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเครื่องแต่งกายตามความคิดเห็นของผู้บริหาร
 โรงเรียน สภาพการแต่งกายของนักเรียนสะอาดเรียบร้อยดี มีจำนวนมากที่สุดร้อยละ 85.56
 ยังไม่สะอาดเรียบร้อยจำนวนร้อยละ 14.4 โรงเรียนมีวิธีการตรวจเครื่องแต่งกายโดย
 ครูประจำชั้นเป็นผู้ตรวจมากที่สุดร้อยละ 87.78 รองลงมาให้ครูเวรเป็นผู้ตรวจร้อยละ 68.89
 สาเหตุการทำผิดวินัยด้านการแต่งกายตามความคิดเห็นของครูพบว่าเกิดเนื่องจากสภาพฐานะ
 ทางเศรษฐกิจมากที่สุดร้อยละ 27.78 รองลงมาเป็นการขาดการเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครอง

ร้อยละ 78.89 โรงเรียนมีวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการฝึกวินัยด้านความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเครื่องแต่งกาย โดยการจัดเขียนป้ายคำขวัญคติเตือนใจติดตามบริเวณโรงเรียนมากที่สุดร้อยละ 73.37 และจัดประกวดเรียงความหรือคำขวัญเกี่ยวกับความสะอาดน้อยที่สุดร้อยละ 48.89

อนุชิต สงแพง (2530) ศึกษาเรื่อง การศึกษาวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ในจังหวัดชลบุรี โดยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเด็กนักเรียนชั้น ป. 4 และ ป. 6 ระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง และระหว่างเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน 3 แบบ คือ แบบปล่อยปละละเลย แบบเข้มงวด และแบบประชาธิปไตย ผลการศึกษาพบว่า มีความแตกต่างของการมีวินัยในตนเองระหว่างเด็กที่ชั้นเรียนต่างกัน โดยนักเรียนชั้น ป. 6 มีวินัยในตนเองชั้นหลักการทำตามหน้าที่ของสังคม ขณะที่นักเรียนชั้น ป. 4 มีวินัยในตนเองชั้นใฝ่หาการยอมรับและความพอใจ ส่วนความแตกต่างระหว่างเด็กหญิง - ชาย และการเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ ไม่มีผลทำให้เด็กมีวินัยในตนเองแตกต่างกัน

จากเอกสารการวิจัยดังกล่าวจะเห็นว่า เพศของเด็ก อาชีพของพ่อแม่ ระดับการศึกษาของพ่อแม่ สถานภาพสมรสของพ่อแม่ ระดับชั้นของนักเรียน มีความสัมพันธ์ทั้งด้านการอบรมเลี้ยงดู การมีวินัยในตนเอง และการควบคุมตนเอง จึงกำหนดให้ลักษณะต่าง ๆ เป็นตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยด้วย

6. สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยได้สรุปเพื่อนำมาใช้กำหนดตัวแปรในการวิจัย ดังนี้

1. ตัวแปรปัญหา กำหนดให้การมีวินัยในตนเองของนักเรียน เป็นตัวแปรปัญหา
2. ตัวแปรอิสระ กำหนดให้ การอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัว การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นตัวแปรอิสระ โดยมีตัวแปรย่อยดังนี้

- 2.1 แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูประกอบด้วย การอบรมเลี้ยงดูมี 5 แบบ ได้แก่
  - การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน
  - การอบรมเลี้ยงดูแบบให้เหตุผลมากกว่าอารมณ์
  - การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย
  - การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม
  - การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว

2.2 การจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน ซึ่งมีกิจกรรม 6 ลักษณะ ดังนี้

- การเข้าแถว
- การรักษาระเบียบ
- การรักษามารยาท
- การให้ความร่วมมือ
- การเข้าร่วมกิจกรรม
- การรักษาความสะอาด

2.3 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

- กระทำโดยเพราะกลัวถูกลงโทษ
- กระทำโดยเพราะต้องการรางวัล
- กระทำโดยเพราะผู้อื่นทำหรือผู้อื่นเห็นว่าดี
- กระทำโดยเพราะทำตามหน้าที่ของสังคม

3. ตัวแปรตาม กำหนดให้ การมีวินัยในตนเองของนักเรียนเป็นตัวแปรตาม โดยมีตัวแปรย่อย ดังนี้

- 3.1 ความรับผิดชอบ
- 3.2 ความอดทน
- 3.3 การเคารพในสิทธิของผู้อื่น
- 3.4 การเคารพระเบียบของโรงเรียน
- 3.5 การยอมรับการกระทำของตน

4. ตัวแปรแบ่งกลุ่ม กำหนดให้ตัวแปรด้านชีวสังคม ด้านครอบครัว และขนาดของโรงเรียนเป็นตัวแปรแบ่งกลุ่ม ได้แก่

- 4.1 เพศ
- 4.2 ขนาดของโรงเรียน
- 4.3 สถานภาพสมรสของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
- 4.4 อาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
- 4.5 ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

(ตามแผนภูมิที่ 2.2)

แผนภูมิที่ 2.2
สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

